

TTIP: GÜMRÜK BİRLİĞİNİN SONU MU, YENİ BAŞLANGIÇ MI?

Gümrük Birliği'nde revizyon zamanı

Olası bir AB-ABD serbest ticaret anlaşması, tedbir alınmaması durumunda Türkiye ABD dış ticaret açığının artmasına neden olacak. Bu durum ancak Gümrük Birliği Anlaşması'nın yenilenmesi ile ortadan kalkabilir

Cahit Sarıoğlu
Kahya
Tekir

Dünyada yaşanan jeopolitik gelişmeler, yeni ekonomik bloklasmalar Türkiye'yi de farklı arayışlara itiyor. Avrupa ile ABD arasında başlayan Türkiye'nin Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı (TTIP) müzakereleri yakından takip edilirken, yeni oluşacak ekonomik blok içinde nasıl bir yer alınacağını hazırlıkları yapılıyor. Bunun için kolları sıvayan Türkiye, öncelikle 20 yıl önce imzalamış olduğu gümrük birliğinin revizyonu ile işe başladı.

Avrupa Birliği (AB) yetkililerince de Türkiye'nin TTIP sürecine dahil olmasının gümrük birliği açısından bir gereklilik olduğu kabul edildiğine dikkat çekilen ekonomi kurmayları, "Gümrük Birliği'nin yeni alanları kapsayacak şekilde güncellenmesi, Türkiye'nin AB ile daha da entegre olmasını ve TTIP sürecine katılımını kolaylaştırır" değerlendirmesini yapıyor. Bu kapsamda 2016 yılı ortalarından itibaren AB ve ABD arasında TTIP'e gerçekleştirecek serbest ticaret anlaşmaları (STA) sürecine katılmak amacıyla başlatıldığı görüşmelerde önemli bir virajı tamamlayan Türkiye'nin, ABD ile TTIP'e paralel bir STA ve da TTIP'e müzakerelerin erken aşamasında dahil olma görüşmelerinde artık sona gelindi.

2013 yılı Mayıs ayında, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın başbakanlığı döneminde ABD'yi ziyaret sırasında, TTIP ve AB ile gümrük birliği arasındaki ilişkiye dikkat çekilmişti. İki ülke arasında ekonomik ilişkileri derinleştirme ve ticaret serbestleştirme hedefiyle "Yüksek Düzeyli Komite" (YDK) kurulmuştu. Söz konusu Komite'nin eş başkanlığını Ekonomi Bakanlığı ve ABD Ticaret Temsilciliği (USTR) üstlenmişti. Komite, Bakanlar düzeyinde iki toplantı gerçekleştirdi. YDK'nin hazırladığı "çalışma programı" da iki tarafca kabul edildi. Alt gruplara ilişkin edecek Ekonomi Bakanlığı ve ABD temsilcileri de belirleterek çalışmalar başlatıldı.

Üretim ve kalitede uluslararası standart

1996 yılında uygulamaya giren Gümrük Birliği, AB ile ilişkilerimizde bir dönüm noktası olmasının yanı sıra Türkiye'nin dünya ile ticari ve ekonomik entegrasyonu

bakımından da önemli bir adımdı. Gümrük Birliği ile AB mevzuatına önemli uyum sağlanırken, üretim standartlarımız ve kalite altyapısının uluslararası seviyeye çıkması sağlanmıştı. AB pazarında elde edilen hayati rekabet avantajı yanı sıra, üçüncü ülkelere art arda yapılan STA'lar, üretici ve ihra-

catçılarımız için önemli ölçekte ekonomileri yarattı. İc pazarımızın uluslararası rekabete daha fazla açılması ile birlikte sanayicimizin, üreticimizin ve ihracatçımızın rekabet gücü de arttı. Gümrük Birliği öncesi 1995 yılında 21,6 milyar dolar olan toplam ihracatımız, yedi katın üzerinde artış kaydederek 2014 yılında 157,6 milyar dolara yükseldi. İkl ticari ve ekonomik ilişkilerin gelişiminde önemli bir ivme sağlandı, aynı dönemde AB'ye olan ihracatımız da 12,2 milyar dolardan 68,5 milyar dolara yükselerek beş katın üzerinde artış gösterdi. AB'ye adaylık sürecinin de katkısıyla AB ülkelerinden gelen doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında önemli artışların yaşandığı gümrük birliği yıllarımızda 2002-2014 döneminde toplam doğrudan yabancı yatırımların içinde AB'nin payı 84,5 milyar ile yüzde 70'e ulaştı.

Gümrük Birliği seçici bir mekanizmaydı

Ancak tüm bu önemli kazanımlara rağmen, aradan geçen 20 yılda gümrük birliğinin çağın gereklerini gerisinde kaldığı görüldü. Küresel ticaretin serbestleşmesinde önemli rol üstlenen çok taraflı müzakereler, 2000'li yılların ortalarından itibaren etkisiz kaldı. Oluşan tükümlü aşmak üzere, ikili ve bölgesel serbest ticaret anlaşmaları yapılmaya başlandı. AB, bu genel trende uygun benimsediği Küresel Avrupa Stratejisi ile çok fazla sayıda ülke ile mal ticaretini başlattı. Yani sıra hizmetler, kamu alımları ve yatırımlar gibi alanları da içeren derin ve kapsamlı STA'lar imzalandı.

AB'nin attığı bu adımları gören ekonomi kurmayları, Türkiye'nin de pozitif yönlü etkilenmesi için girişimler başlattı. Türki-

Avrupa Birliği'nden ithalatın toplam içerisindeki payı (2014)

AB'ye üyelik perspektifi ile dizayn edilmiş, geçici bir dönem olarak düşünülen bir mekanizmayı ve Türkiye aleyhine birçok asimetrik unsur ve sistemik eksiklikler içeriyordu. Bu kapsamda önümüzdeki dönem, Türkiye ile AB'nin STA'larını eş zamanlı üstlenmesine imkân verecek bir mekanizmanın olmaması ciddi sorun oluşturmaktaydı. Bu sorunların başında da AB'nin yapacağı STA'lar ve Ortak Ticaret Politikası kapsamında uyum sağlanması gereken unsurlar yer alıyordu. Yine AB'nin ilgili karar alma mekanizmalarında bulunmama ve ihracatımızın önünde "kotaları" gibi alanlar da sorun oluşturacaktı ki bu alanlar öncelikli çözüme kavuşturulması gereken alanlardı.

Tüm bu sıkıntılar nedeniyle Ekonomi Bakanlığı, Gümrük Birliğinin güncellenmesi ile Türkiye'nin AB ile ABD arasında müzakere edilen TTIP'in ortaya çıkacağı ekonomik blok içinde yer alma hedefine odaklandı. Gümrük Birliği'nin TTIP'e uyumu süreci Ekonomi Bakanı Nihat Zeybekci'nin dönemin Ticaret Komiseri ile 2014 yılı Ocak ayında Brüksel'de, devamında Davos'da ve son olarak Şubat ayında İstanbul'da yapıldığı görüşme ile başlatıldı. Yüksek Düzeyli Memurlar Çalışma Grubu oluşturuldu. Müzakere edilemesi öngörülen konular bir raporla tespit edildi ve taraflar 2015 Nisan ayı sonu itibarıyla teknik çalışmalarını tamamladı.

Tercihli ticaretin alanı genişletildi

Müzakerelerde beklentilerin en üst noktada tutan ekonomi kurmayları, mevcut tarım tavizlerinin derinleştirilmesi ile tercihli ticari ilişkilerin yeni alanlara genişletilerek "hizmetler ve de neye gözetilerek müzakere edilmesi" kararını aldı. Türkiye ile AB'nin kamu alımları sektörlerini de kapsayacak şekilde getirilmesini sağladı. Böylece karşılıklı pazar açılımının, karşılıklı yarar ve denge gözetilerek müzakere edilmesi yakın gelecekte gerçekleştirilecekleri etki analizleri ve ic istişareler sonrasında fiili müzakereler başlatılacak. Bu süreçte AB Komisyonu ayrıca, AB Konseyinden müzakere yetkisi alacak Yaklaşık 1-1,5 yıl sürmesi beklenen çalışmalar sırasında fiili müzakereler 2016 yılı ikinci yarısında başlatılacak.

Nilgün Arsan Eralo
Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma
Vakfı (TEPAV) AB Direktörü

YENİ DÜZENLEMELER İHRACATI ARTTIRACAK

Avrupa Komisyonu Ticaretten sorumlu üyesi Cecilia Malmerström ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti Ekonomi Bakanı Nihat Zeybekçi 12 Mayıs 2014 tarihinde Gümrük Birliği Anlaşması'nı yenilemek üzere ilke kararına vardılar. İki tarafta kendiliğinden görüşmelerin ardından görüşmelerin devam etmesi bekleniyor. Yetki alındıktan sonra en iyi olasılıkla müzakereler sonbaharda başlayacak ve en az bir yıl sürecek. Müzakereler sonunda ortaya çıkacak yeni anlaşmayı da AB'nin yetkili kurumlarına ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin onaylaması gerekiyor.

Türkiye ve AB arasında 20 yıl önce tamamlanan Gümrük Birliği, AB'nin günümüzde üçüncü ülkelerle imzaladığı serbest ticaret anlaşmalarına "Derin ve Kapsamlı Serbest Ticaret Anlaşmaları"na göre daha eski bir yapıdaydı, modernleşmesi ve yeni sektörleri içermesi, dünya ticaretindeki yeni gelişmeleri de içerecek bir hale getirilmesi gerekiyordu. Yeni sektörlerin dahil edileceği ve aksaklıkların giderilecek bir gümrük birliği Türkiye'nin bir numaralı ekonomik büyüme kaynağı olarak değerlendirilecek bir gümrük birliği olarak AB'nin pazarına yönelik ihracatını arttıracak, sanayi ürünlerinin çeşitlenmesine ve daha yüksek teknoloji ile üretimine olanak sağlayacak. ABD ve AB arasında "Transatlantik Ticaret ve Yatırım Anlaşması"na dahil olabilmesini kolaylaştıracaktır.

KÖPRÜNÜN ALTINDAN ÇOK SULAR AKTI

Türkiye ve AB arasındaki GB Anlaşması'nın değişen küresel ve bölgesel şartlar ekseninde yeniden ele alınması bir süredir temel tartışma konusu olarak gündemde. Hükümetler ya da iş dünyası açısından bakıldığında mevcut anlaşmanın artık yeni gelişmelerin getirdiği kalıplaşmış köprü altından çok sular akıyor. Köprünün altından çok sular akıyor. 20 yıl öncesinin diliyle, ruhıyla, kurallarıyla Türkiye-AB ilişkilerini güçlendirecek bir anlaşmanın imkanı yok. Hem Avrupa'nın hem de Türkiye'nin ayağına taşlan, her iki tarafı da yavaşlatan engellerin ortadan kalkması lazım. Nitekim geçtiğimiz Mayıs ayında anlaşmanın revize edilmesine ilişkin mutabakata varılması çok sevindirici oldu.

Tabii ki, işin bu noktaya gelmesinde AB ve ABD arasındaki müzakerelere edilen Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı çok önemli rol oynadı. Açık söylemek gerekirse Türkiye'nin masada olmadığı bir TTIP, Gümrük Birliği'nin ruhuyla ve varlık nedenlerine aykırıdır. Çünkü böyle bir durumda ABD pazarlarında, AB ülkelerinin ürünleri Türk ürünleri karşısında haksız bir avantajla sahip olacaktır. Bu, kabul edilemez. Gümrük Birliği'nin revizyonu, öncelikle Türkiye'nin değişen küresel ekonomisi üzerine daha etkin şekilde entegrasyonunun önünü açacak, başta TTIP olmak üzere küresel ticareti yeniden şekillendiren girişimlerin bir parçası olmasını kolaylaştıracaktır. Bu nedenle Türk özel sektörünün de bu süreçte aktif rol alması çok önemlidir.

İbrahim Çağlar
İstanbul Ticaret Odası (İSO) YK Başkanı

Martin Ralsber
Dünya Bankası Türkiye Direktörü

REVİZE YAVAŞLAYAN AB SÜRECİNİ HIZLANDIRABİLİR

Türkiye gibi ülkelerin TTIP üyeliklerinde güçlü çıkarları mevcuttur ve bu ülkeler haki olarak TTIP yapısının iyileştirilmesine açık kalmaya devam etmesi çağrısında bulunuyor. Türkiye'nin AB ile olan Gümrük Birliği, Türkiye'nin TTIP'e katılmayı amaçlaması için ilave bir güçlü sebep sunuyor, çünkü aksi takdirde ABD piyasasına karşılıklı erişimi olmaksızın kendi piyasasını ABD'den ithalata açmak zorunda kalma riski ile karşı karşıya kalacak. Bazı sektörlerde dışarıda kalmamanın yolu açacağı refah kayıpları önemli düzeyde olabilir.

TTIP üyeliği özellikle hizmetlerin serbestleştirilmesi, kamu alımları ve devlet yardımı reformu ve tarımda rekabetin geliştirilmesi olmak üzere bir dizi yurt içi reformu gerektireceğinden dolayı, TTIP'e katılım için hazırlanma süreci aynı zamanda Türkiye'de önemli yapısal reformlar için bir motor işlevi görebilir. Türkiye kısa süre önce aynı zamanda TTIP üyeliğine hazırlanmanın yollarından birisi olarak Gümrük Birliği Anlaşması'nın orijinal tasarımıyla bazı anlaşmanın geliştirilerek reforma tabi tutulması konusunda AB ile anlaşmıştı. Bu alıcılara bir karar. Bir gecede ilerleme kaydetmek mümkün değildir, ancak eğer her iki taraf da bunu ciddi bir şekilde ele alırsa Gümrük Birliği'nin modernize edilmesi ve sonrasında Türkiye'nin TTIP üyeliği son yıllarda ne yazık ki yavaşlayan yurt içi reform motorunun yeniden çalıştırılması için bir katalizör işlevi görebilir.

TTIP'in etkisi çok büyük oldu

Türkiye-Avrupa Birliği (AB) ilişkileri, geçtiğimiz Mayıs ayında Gümrük Birliği Anlaşması'nın yeniden ele alınma müzakerelerinin başlanacağı duyurulması ile yeni bir aşamaya geçti.

Yeni dönem neler getirecek?

Bu aşamadan sonra gümrük birliğinin güncellenmesi kararı, Türkiye-AB ilişkilerinin seyrini belirleyecek önemli bir gelişme niteliği taşıyor. Bu alanda hem hükümet hem de ticaret çevresinden Gümrük Birliği'nin zararlarını telafi edecek önlemlerin hayata geçirilmesi yani sıra, AB entegrasyonu açısından da önemine dikkat çekiliyor. Türkiye ve AB arasında Gümrük Birliği'nin yenilenmesi sürecinin özellikle dört alanda ortaya çıkacağı değerlendiriliyor. Buna göre; ■ Türkiye'nin Gümrük Birliği karar sürecine dâhil edilmesi ■ Türkiye'nin AB'nin üçüncü ülkelerle imzalayacağı serbest ticaret anlaşması na dâhil edilmesi. ■ Tasimacılıktaki kotalar ile ilgili çözüm sağlanması. ■ Gümrük Birliği'nin kapsamının hizmetler, kamu alımları, tarım ve göçümlü olarak kapsayacak şekilde genişletilmesi ve devlet yardımları reformu ve tarımda rekabetin geliştirilmesi olmak üzere bir dizi yurt içi reformu gerektireceğinden dolayı, TTIP'e katılım için hazırlanma süreci aynı zamanda Türkiye'de önemli yapısal reformlar için bir motor işlevi görebilir. Türkiye kısa süre önce aynı zamanda TTIP üyeliğine hazırlanmanın yollarından birisi olarak Gümrük Birliği Anlaşması'nın orijinal tasarımıyla bazı anlaşmanın geliştirilerek reforma tabi tutulması konusunda AB ile anlaşmıştı. Bu alıcılara bir karar. Bir gecede ilerleme kaydetmek mümkün değildir, ancak eğer her iki taraf da bunu ciddi bir şekilde ele alırsa Gümrük Birliği'nin modernize edilmesi ve sonrasında Türkiye'nin TTIP üyeliği son yıllarda ne yazık ki yavaşlayan yurt içi reform motorunun yeniden çalıştırılması için bir katalizör işlevi görebilir.

rülüyor. GB Anlaşması'nın yenilenmesi ardından Türkiye'nin Avrupa piyasasında taşımacılıkla ilgili sorunlarının da çözüme kavuşturulacağı düşünülüyor. Avrupa'ya karayolu ihracatı geçen 20 yılda yüzde 40'a geriledi ve kamyon başına kesinti 250 dolar düzeyindedir. Dolayısıyla malların serbest, bunların karayolu taşıması önünde engellerin bulduğu sistemin revize edilmesi için bir dönüm noktası olacaktır.

TTIP serbest ticaret anlaşması başta olmak üzere ABD ve AB arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi için bir dönüm noktası olacaktır. Türkiye'nin AB'nin üçüncü ülkelerle imzalayacağı serbest ticaret anlaşması na dâhil edilmesi. ■ Tasimacılıktaki kotalar ile ilgili çözüm sağlanması. ■ Gümrük Birliği'nin kapsamının hizmetler, kamu alımları, tarım ve göçümlü olarak kapsayacak şekilde genişletilmesi ve devlet yardımları reformu ve tarımda rekabetin geliştirilmesi olmak üzere bir dizi yurt içi reformu gerektireceğinden dolayı, TTIP'e katılım için hazırlanma süreci aynı zamanda Türkiye'de önemli yapısal reformlar için bir motor işlevi görebilir. Türkiye kısa süre önce aynı zamanda TTIP üyeliğine hazırlanmanın yollarından birisi olarak Gümrük Birliği Anlaşması'nın orijinal tasarımıyla bazı anlaşmanın geliştirilerek reforma tabi tutulması konusunda AB ile anlaşmıştı. Bu alıcılara bir karar. Bir gecede ilerleme kaydetmek mümkün değildir, ancak eğer her iki taraf da bunu ciddi bir şekilde ele alırsa Gümrük Birliği'nin modernize edilmesi ve sonrasında Türkiye'nin TTIP üyeliği son yıllarda ne yazık ki yavaşlayan yurt içi reform motorunun yeniden çalıştırılması için bir katalizör işlevi görebilir.

%43.5

Avrupa Birliği'nin Türkiye'nin toplam ihracatı içerisindeki payı (2014)

Türkiye'nin Avrupa Birliği'nden yıllık ithalat

Yıllar	Tutar (Bin dolar)
2014	88.783.540
2013	92.457.992
2012	87.657.462
2011	91.439.406
2010	72.391.053
2009	56.616.302
2008	74.513.444

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne yıllık ihracat

Yıllar	Tutar (Bin dolar)
2014	68.517.820
2013	63.039.810
2012	59.398.377
2011	62.589.257
2010	52.934.452
2009	47.228.119
2008	63.719.097

ÖZEL SEKTÖRÜN BEKLENTİLERİ KARŞILANMALI

Avrupa Birliği'nin ticaret politikasında yeni nesil serbest ticaret anlaşmalarının ivme kazanmasıyla, Türkiye'nin karar alma mekanizmasında yer almasını Türkiye'nin güncel ilişkilerinde yaratıldığı olumsuz etkiler daha sıkla dile getirilmeye başlandı. Bunun yanı sıra, AB üye ülkelerinin TTIP'lerine uyguladığı taşımacılık kotaları ve Türk iş adamlarının karşılaştığı vize uygulamalarının gümrük bir-

liği ilkelere aykırı bir durum yaratıldığı da ortada. Tarafların, bu sorunları ele alacak şekilde gözden geçirecek gümrük birliğinin işlevini iyileştirmesi gerekiyor. Ayrıca, günümüzde iyice yaygınlaşan yeni nesil serbest ticaret anlaşmalarının kapsamına paralel olarak, gümrük birliğinin özellikle tarım, hizmet ve kamu alımlarının da dâhil edilmesi giderek önem kazanmış sorunların dikkate alınarak değerlendirilmesi de gerekli.

liğini güçleştirme sürecinin Türkiye'de kamu kurumları, özel sektör ve sivil toplum arasında güçlü bir diyalog geliştirilerek yürütülmesi büyük önem taşıyor. Gümrük Birliği'nin yeni çerçevesi belirlenirken ve özellikle kapsama genişletirken, Türkiye'deki özel sektörün beklentileri ve karşılaştıkları sorunların dikkate alınarak değerlendirilmesi de gerekli.

Selen Akseç
Kırsal Kalkınma Vakfı (KıKV) Kademi Üzmanı